

Nävekvarn

Kungstorp 2:4 mfl, Tunabergs socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk utredning.

Patrik Gustafsson Gillbrand

Näveksvarn

Kungstorp 2:4 mfl, Tunabergs socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk utredning.

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har 2018-09-20 och 2018-10-09 genomfört en arkeologisk utredning i Näveksvarn, fastigheterna Kungstorp 2:4 mfl, Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län.

Den arkeologiska utredningen genomfördes med anledning av att Nyköpings kommun arbetar med en miljöteknisk markundersökning vid Näveksvarns bruk, med anor från 1600-talet.

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra om det fanns fornlämningar inom det aktuella området. Utredningen omfattades av kart- och arkivstudier, inventering samt en schaktningsövervakning som utfördes i samband med den miljötekniska undersökningen.

Vid den arkeologiska utredningen påträffades sammanlagt 21 objekt. Tre objekt bedömdes som fornlämning och utgörs av två husgrunder från historisk tid samt en kvarn. Övriga objekt utgjordes av övriga kulturhistoriska lämningar. De består av två husgrunder från historisk tid, tre färdvägar, två broar, två dammvallar, en kraftindustri, ett brott/täkt samt en ristning från historisk tid. Därtill har en banvall samt uppgift om 5 byggnader fått den antikvariska bedömningen ej fornlämning. Därtill övervakades 10 miljöprovtagningsschakt.

Rapporten kan laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställas från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Patrik Gustafsson Gillbrand
Omslagsfoto: Runstenen U692 på Oknö i Mälaren.

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2019

Innehåll

Sammanfattning 2

Utgångspunkt 5

Syfte & metod 5

Syfte

Metod

Topografi & kulturmiljö 7

Resultat 9

Resultattabell

Referenser 14

Arkiv

Administrativa uppgifter 14

Bilagor 15

Bilaga 1. Objektsbeskrivningar

Bilaga 2. Schakttabell

Bilaga 3. Plan med byggnader och åns sträckning utmarkerade efter en karta från år 1794

Bilaga 4. Fotografier

Figur 1. Utdrag ur Sverigekartan med utredningsområdets belägenhet markerad. Skala 1:1 000 000.
Källa: Lantmäteriet.

Utgångspunkt

Sörmlands Arkeologi AB har under två dagar, 2018-09-20 och 2018-10-09, genomfört en arkeologisk utredning i Nävekvärn, fastigheterna Kungstorp 2:4 mfl, Tunabergs socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län (figur 1, 3 & 5).

Den arkeologiska utredningen genomfördes med anledning av att Nyköpings kommun arbetar med en miljöteknisk markundersökning inom ovan rubricerade område. Syftet är att fastställa omfattningen av markföroreningar från tidigare verksamhet vid Nävekvärns bruk.

Utredningsområdet var beläget mellan Nävekvärns bruk och hamn, i samhällets södra delar. Platsen präglas av Nävekvärns bruk, som har anor från 1600-talet (figur 2).

I förfrågningsunderlaget från länsstyrelsen var utredningsområdet indelat i tre delytor (figur 5). Yta A var cirka 26 000 m² stor, yta B omfattade ett område om cirka 9 200 m² och yta G utgjordes av ett cirka 10 000 m² stort område (figur 5).

Framträdande för området är Näveån som rinner från Nävsjön till Bråviken. Vid ån finns det olika typer av forn- och kulturlämningar, varav flera var kända men ännu inte registrerade i Kulturmiljöregistret (Fornreg, FMIS).

Av ovan nämnda anledning fattade länsstyrelsen i Södermanlands län beslut om att en arkeologisk utredning (1st dnr 431-6105-2018) skulle utföras enligt 2 kap. 11 § i kulturmiljölagen (1988:950). Ansvarig för kostnaden för den arkeologiska utredningen var Nyköpings kommun.

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Patrik Gustafsson Gillbrand, arkeolog vid Sörmlands Arkeologi AB.

Syfte & metod

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra om det finns fornlämningar inom det aktuella området. Resultatet från utredningen skall även fungera som ett underlag för länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet.

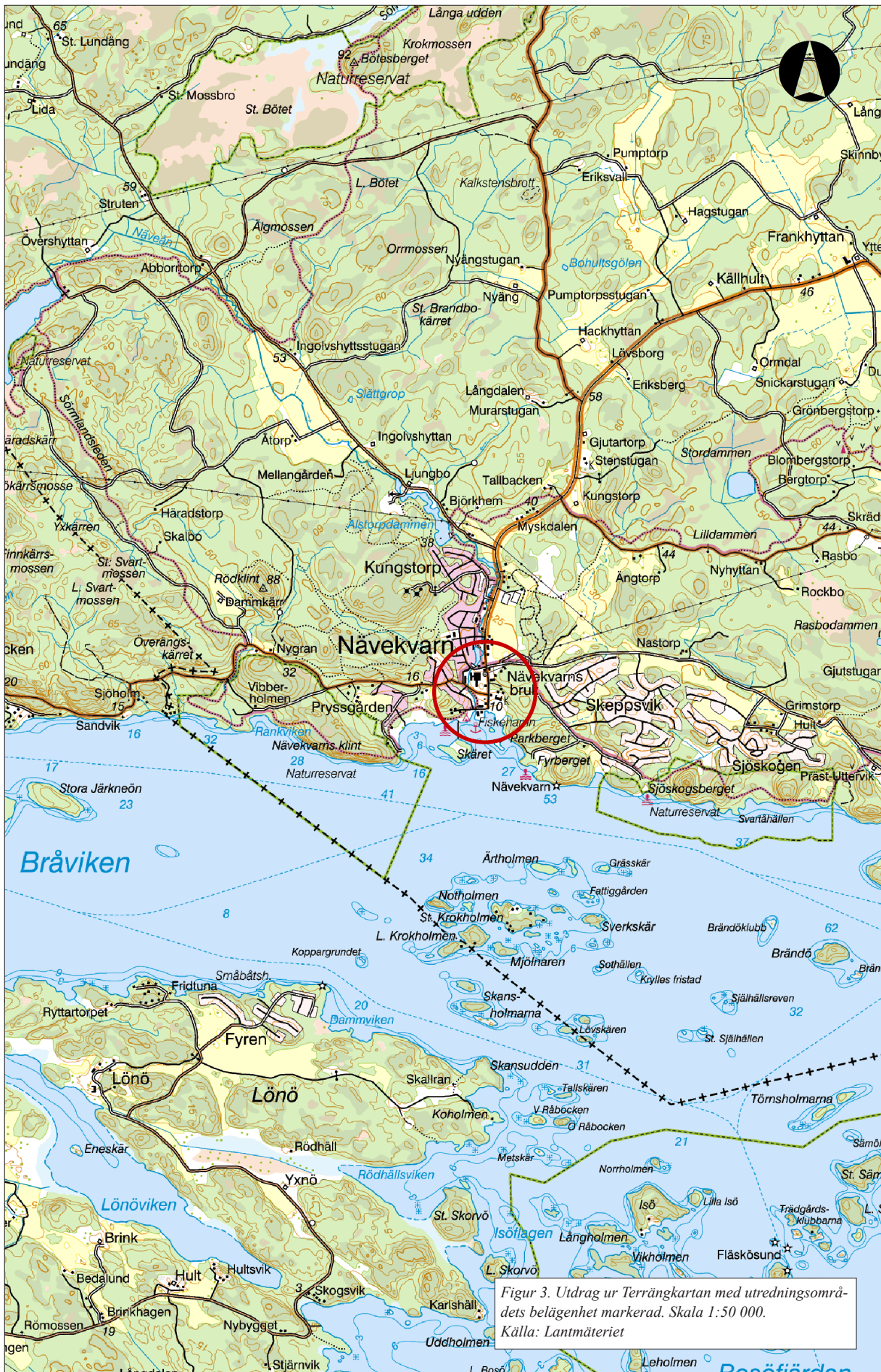
Metod

Innan fältarbetet påbörjades genomfördes en kart- och arkivstudie som inkluderade en genomgång av tidigare kända fornlämningar (Kulturmiljöregistret), samt upprättade topografiska kartor (GSD). Därutöver har äldre kartor från Lantmäteriets digitala arkiv använts såsom Ekonomiska kartan från år 1947, Häradskartan från år 1897-1901 (RAK) samt en upprättad karta inför en geometrisk avmätning från år 1794 (LMS). Vidare

Figur 2. Nävekvärns bruk idag. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 3. Utdrag ur Terrängkartan med utredningsområdets belägenhet markerad. Skala 1:50 000.
Källa: Lantmäteriet

har Brandförsäkringsverkets digitala arkiv, Järnvägs-museets digitala arkiv, Sörmlands museums arkiv och företagsarkivet på Nyköpings kommuns stadsarkiv besökts. Syftet med kart- och arkivstudien var att få en uppfattning om områdets topografi och historik.

Därefter inventerades utredningsområdena med utgångspunkt i kart- och arkivstudien.

Efter de inledande arbetsmomenten av utredningen genomfördes en schaktningsövervakning. Den utfördes i anslutning till de provgropar som öppnades vid miljöprovtagningstillfället inom yta A. Totalt övervakades 10 schakt (S1-S10), vilka grävdes med grävmaskin utrustad med planskopa. Schakten var mellan 3 och 5 meter långa, 1 meter breda samt mellan 1 - 5 meter djupa. Inför och i anslutning till schaktningsarbetet gavs även kör- och schaktdirektiv till utförarna av miljöprovtagningen. Syftet var att minimera skador på kulturmiljön. Öppnade ytor rensades kontinuerligt för hand av arkeolog, så långt det var möjligt. Syftet med schaktningsövervakningen var att utreda om det fanns fornlämningar ej synliga ovan mark.

Lämningar, schakt och miljöer dokumenterades genom fotografering, beskrivning i text samt inmätning med handburen GPS. Inga fynd samlades in vid den arkeologiska utredningen.

Topografi & kulturmiljö

Yta A och yta B var båda belägna i samhällets södra delar, strax norr om Nävekvarns hamn. Området utgjordes av omväxlande öppen och skogsbeväxt mark, i en

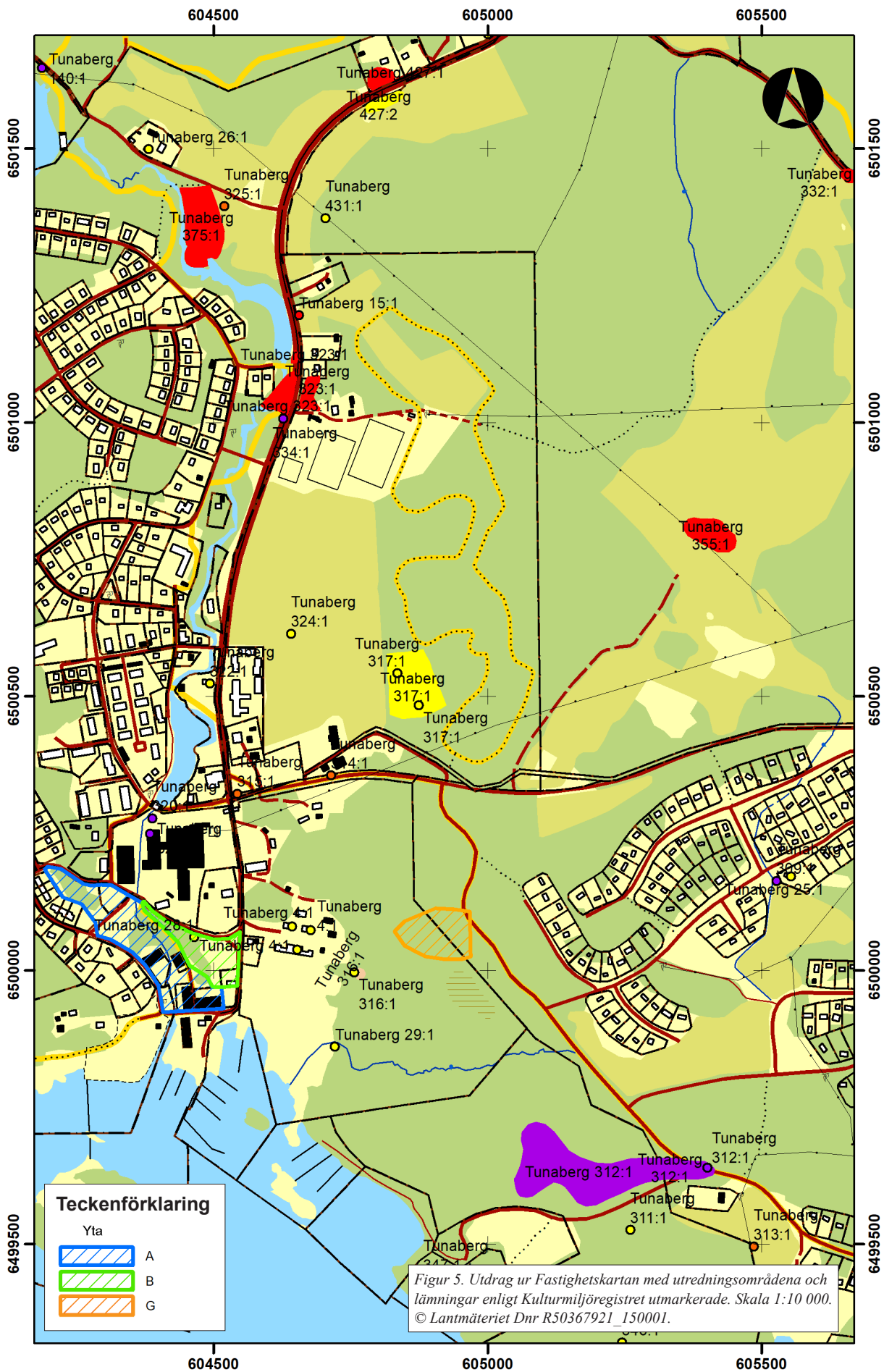
till stora delar sydvänd sluttning. I den södra delen finns ett markant berg. Inom området rinner Näveån som mynnar ut i Bråviken (figur 4). I den sydöstra delen finns fyra magasinsbyggnader samt ett bostadshus, det så kallade Fiskartorpet. Yta G utgjordes av ett skogsbeväxt område med synliga bergspartier med en centralt belägen våtmarkssänka. Yta A och B ligger på 5-17 meter över havet och yta G är belägen på nivåer mellan 23 och 27 meter över havet (figur 5).

Nävekvarn omnämns första gången i skrift år 1308 i samband med att flera byggnader och en kvarn i *Næfu* gavs som gåva till Ingevald, befallningsman på Nyköpingshus, av Hertigarna Erik och Valdemar (Riksarkivet, SDHK nr 2236). År 1447 omtalas både mjölkvarn samt produktion av järn i Nävekvarn. Järnet räntades, det vill säga en form av skatt, till Vadstena kloster (Rindstål 2004, s. 6). Det är emellertid oklart var den senmedeltida hyttan låg. Eva Skyllberg menar att hyttan förmodligen ska ha legat invid Näveån och föreslår hyttlämningarna Tunaberg 323:1 alternativt Tunaberg 357:1 som kandidater (Skyllberg 2001, s. 25; Fornreg/FMIS).

Under 1500-talet beskrivs både järnproduktion och tillverkning av kanonkulor samt en sågkvarn i Nävekvarn (Rindstål 2004, s. 6ff). År 1623 uppfördes en ny masugn och år 1627 påbörjades även gjutning av kanoner (Rindstål 2004, s. 10f). På 1660-talet uppfördes ytterligare en ny masugn samt ett styckebruk på platsen för dagens bruk (*ibid*; Tunaberg 320:1). År 1719 brändes den ned av ryssarna, men redan år 1723 uppfördes bruket igen. Under 1700-talet minskade intresset för järnbruket, bland annat på grund av ett ökat engagemang för kopparbrytning vid Koppartorp. Mot slutet av 1700-talet upptogs emellertid järnproduktionen och

Figur 4. Parti av Näveån inom utredningsområdet vid lågvatten. Bilden är tagen från sydöst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Resultat

Resultattabell

Objekt nr	Lämningsstyp	Ny lämningsstyp	Källa	Antikv. bedömning
1	Brott/täkt		Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
2/Tunaberg 28:1	Byggnad annan	Husgrund, historisk tid	Arkiv/Inventering	Fornlämning
3	Husgrund, historisk tid		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
4	Husgrund, historisk tid		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
5	Husgrund, historisk tid		Arkiv/Inventering	Fornlämning
6	Kvarn		Arkiv/Inventering	Fornlämning
7	Färdväg		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
8	Bro		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
9	Dammvall		Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
10	Dammvall		Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
11	Bro		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
12	Ristning, medeltid/historisk tid		Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
13	Färdväg		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
14	Färdväg		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
15	Kraftindustri		Arkiv/Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning
16	Färdväg		Arkiv/Inventering	Ej fornlämning
17	Husgrund, historisk tid		Arkiv	Ej fornlämning
18	Husgrund, historisk tid		Arkiv	Ej fornlämning
19	Husgrund, historisk tid		Arkiv	Ej fornlämning
20	Husgrund, historisk tid		Arkiv	Ej fornlämning
21	Husgrund, historisk tid		Arkiv	Ej fornlämning

stycketillverkningen igen. Därtill uppfördes en borrhind, som finns utmarkerad på en karta från år 1794, belägen strax söder om bruket (LMS C85-56:2). Vid den här tiden påbörjade man tillverkningen av järnspisar. Under början av 1800-talet upphörde produktionen av kanoner helt till förmån för tackjärn, spisar samt gjutföremål (Rindstål 2004).

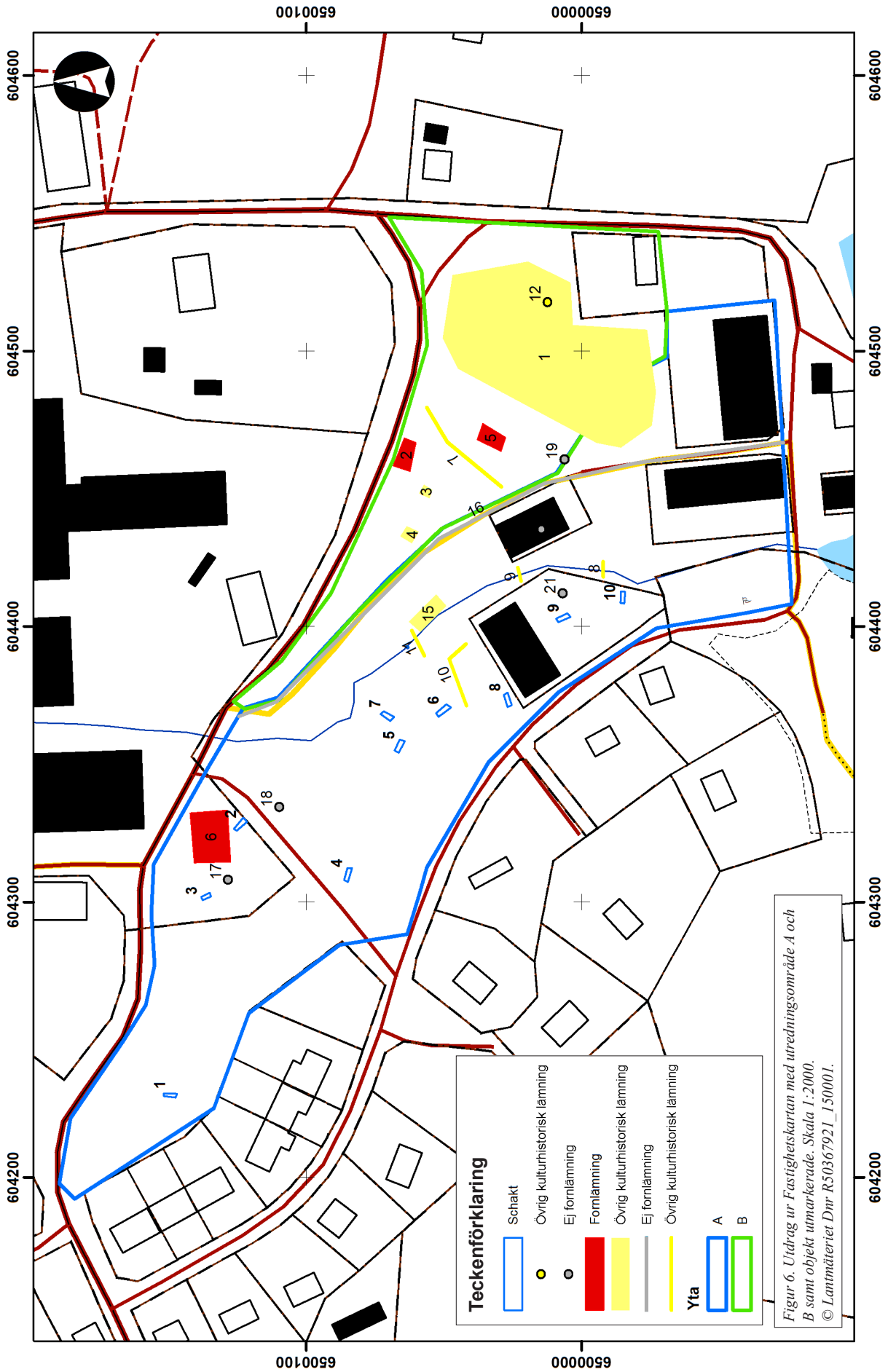
Innan den arkeologiska utredningen genomfördes var den kända fornlämningsbildens i anslutning till utredningsområdet av relativt varierande karaktär (figur 5). Det finns bruks-, hytt- och gruvlämningar (Tunaberg 28:1, 316:1, 320:1, 322:1, 323:1 & 375:1). I samhällens utkanter har det tidigare påträffats en ristning från medeltid-sen tid (Tunaberg 637) samt två platser med förhistoriska ristningar (Tunaberg 314:1 & 315:1). Det finns även flera stenåldersboplatser (Tunaberg 396:1, 427:1 & 426). Därtill kan man lyfta fram fyndplatser för keramik (Tunaberg 137:1), två järnaxor (Tunaberg 324) samt ett plåtmynt (Tunaberg 430:1). Vidare finns brukets herrgård medtagen som övrig kulturhistorisk lämning (Tunaberg 4:1). Inom utredningsområdet finns sedan tidigare en övrig kulturhistorisk lämning (Tunaberg 28:1), som bedömts som byggnad annan (Kulturmiljöregistret, nedan).

Resultat

I det äldre kartmaterialet från år 1794 kan man se att Näveån hade ett annorlunda sträckning än idag (LMS C85-56:2 & Brandförsäkringsverket DA-2015-002835-k01876001). Ån gick då i en vid båge väster om dagens vattendrag inom yta A. Därtill fanns en bäck som rann ut i Näveån från nordväst (bilaga 3).

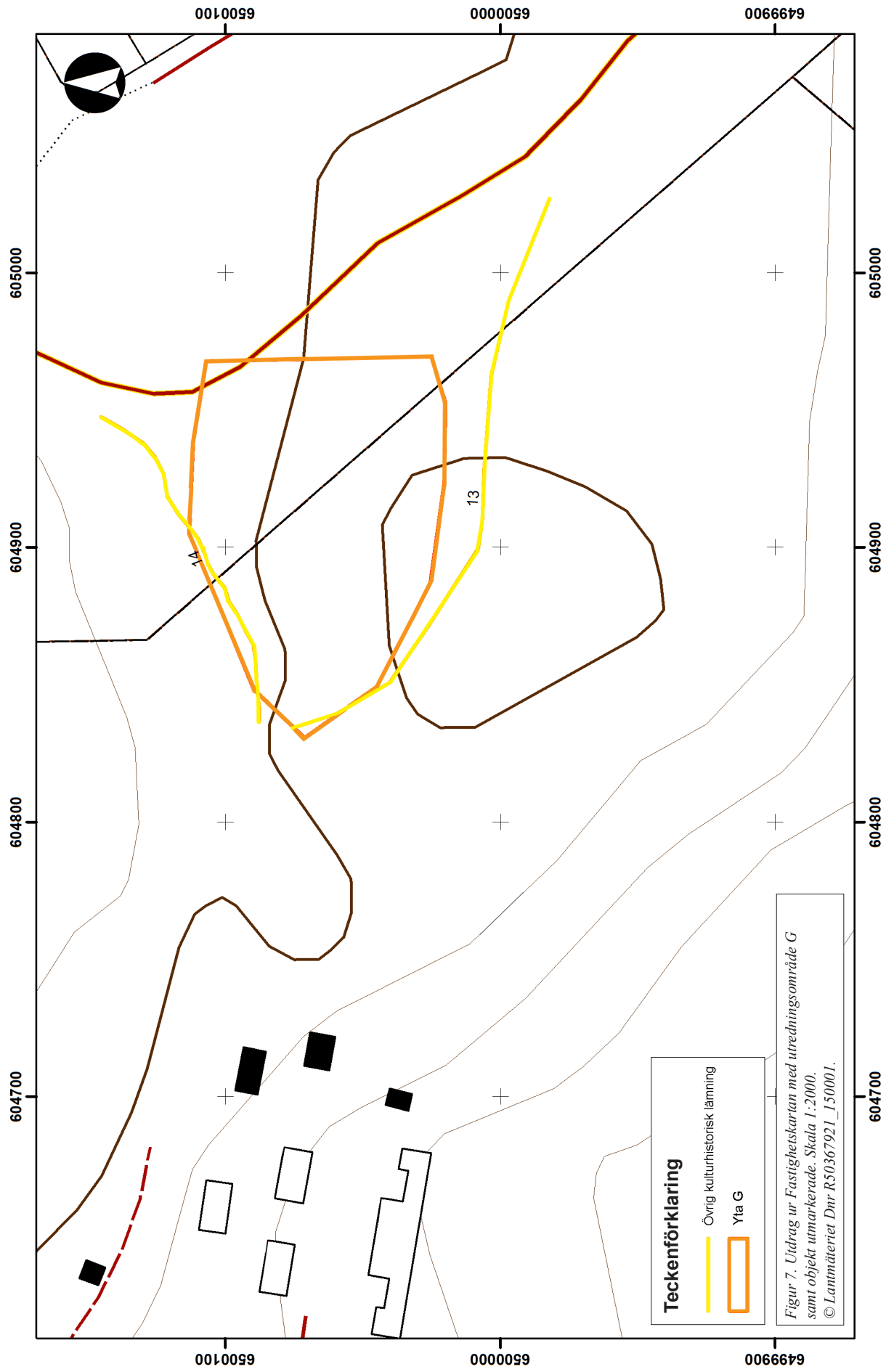
Enligt kartmaterialet från år 1794 (ovan) kan man se att det även fanns flera byggnader med olika funktioner inom utredningsområdet (bilaga 3). Av de utmarkerade byggnaderna har endast två identifierats i fält. De utgörs av en *foderbod* och en *bolgård*, det vill säga ett bostadshus. Därutöver har det funnits en *sågkvarn*, en *mjölkvarn*, en byggnad med okänd funktion, en *Bårrevind* och en *badstuga* (nedan).

Den del av Näveån som är belägen inom utredningsområdet har till stora delar förstärkts med huggna och spräckta stenar med borrhål. Den övre delen av ån, inom utredningsområdet, har omgestaltats och rätats ut i sen tid, troligen i samband med att man uppförde ett elverk år 1911 (nedan).

Figur 6. Utdrag ur Fastighetskartan med utredningsområde A och B samt objekt utmarkerade. Skala 1:2000.
© Lantmäteriet Dnr R50367921_150001.

Figur 8. Objekt 12. På krönet av ett berg där man brutit byggnadssten påträffades en sentida ristning i form av två initialer (FL & EF). Ristningarna har fyllts i med skolkrita vid fototillfället. Bilden är tagen från sydväst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 9. Objekt 13. I bild den välbevarade turbinkanalen. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 10. Foto från år 1921 med järnvägen som gick öster om Näveån (objekt 16). Idag är banvallen asfalterad och fungerar som GC-väg. Bilden är tagen från söder. Bild: Järnvägmuseet, bildnummer: Jvm. KCAC11956.

Vid den arkeologiska utredningen har sammanlagt 21 objekt påträffats (figur 6 & 7, bilaga 1). Tre objekt har bedömts som fornlämning (objekt 2, 5 & 6). Sex objekt består av ej fornlämning (objekt 16-21). Resterande objekt utgörs av övrig kulturhistorisk lämning (objekt 1, 3-4 & 7-15).

Fornlämningarna utgörs av objekt 2/ Tunaberg 28:1 som är grunden till ett torp som enligt Kulturmiljöregistret benämns *Byggnad annan*. Den registrerades år 1947 som en stående ryggåsstuga i förfall, möjligen uppförd under mitten eller slutet av 1800-talet. På en brandförsäkringskarta från år 1794 finns en byggnad utmarkerad på samma plats och beskrivs som en liten *Bolgård neder vid sjön* (DA-2015-002835-k01876001). Tunabergs hembygdsförening har satt upp en skylt vid platsen, där det står att byggnaden kallades för Perssonstugan samt att den troligen uppfördes vid 1600-talets slut. År 1985 revs emellertid byggnaden (bilaga 4).

Objekt 5 består av en husgrund som kan beläggas på en karta från år 1794 (LMS C85-56:2). Enligt Brandförsäkringsverkets handlingar fungerade byggnaden som en foderbod (DA-2015-002835-k01876001). I den norra-nordvästra kanten av yta A finns objekt 6 som är en kvarnlämning efter en mjölkvarn. Enligt hembygdsföreningens skylt som står vid platsen, uppfördes kvarnen i början av 1800-talet och revs så sen som år 1996.

De objekt som bedöms vara *övrig kulturhistorisk lämning* utgörs av ett brott/täkt beläget inom yta B, där man brutit byggnadssten (objekt 1, bilaga 4). Centralt inom objektet finns en sentida ristning med initialerna F. L. och E. F. som huggits in på en cirka 2x1 meter stor nordvästvänd närmast lodrät yta belägen på bergets krön (objekt 12, figur 8). Troligen höggs initialerna av personer som arbetade med att bryta sten på platsen.

Strax sydväst om objekt 2 uppmärksammades två husgrunder från historisk tid i form av jordkällare (objekt 3 & 4, bilaga 4). Jordkällarnas framsidor består av betongväggar. Mellan objekt 2 och 5 påträffades en färdväg i form av en vägbank som inte längre är i bruk (objekt 7). Lämningen finns utmarkerad på en karta från år 1794 (LMS C85-56:2).

I den södra delen inom yta A påträffades ett brofundament, uppbyggd av sten på ömse sidor av Näveån (objekt 8). Enligt en karta från år 1794 fanns det en bro på samma plats (LMS C85-56:2). Bron fungerade även som järnvägsbro under 1900-talet (Rak id J112-56-14 & Rak-id J133-9h0b48). Brofundamentet kan knytas till brons yngsta skede.

Norr därom finns resterna efter en delvis raserad dammvall i form av en enkel rad av stenar lagda över Näveån (objekt 9). Strax söder om objektet skall det enligt år 1794 års karta ha legat en borrhind, som dammvallen

eventuellt kan knytas till (LMS C85-56:2). Ytterligare en bit upp efter ån påträffades ännu en bro, som fortfarande används (objekt 11). Bron finns även utmarkerad på en karta från år 1794 (LMS C85-56:2).

Intill objekt 11 finns resterna efter en kraftindustri i form av ett elverk, som togs i bruk år 1911 och stängdes år 1959 (objekt 15). Enligt en skylt uppsatt av Tunabergs hembygdsförening revs byggnaden på 1970-talet. Till elverket vid ån hör även en välbevarad turbinkanal i form av en kulvert med väggar av sten och tak av betong (figur 9). På platsen för kraftverket låg tidigare en byggnad som beskrivs som *Bårrvinds smedja* enligt en karta från år 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001). Rester av smedjan skall ha påträffats i samband med att man år 2008 iordningställde kraftverkslämningen, i syfte att skapa en utsiktsplats (Ljungdahl 2008, s. 17).

Sydväst därom, vid åns västra sida, påträffades en vinklad dammvall söder om den tidigare åns sträckning (objekt 10, bilaga 4). Vallen har förmodligen fungerat som ett skydd mot översvämningar för bebyggelsen söder om vallen/ån, snarare än som dammvall.

Objekt 16 utgörs av en tidigare banvall till en järnväg, belägen på östra sidan om Näveån. Banvallen uppfördes sekelskiftet 1800-/1900-talet (figur 10). Idag är lämningen asfalterad och fungerar som en GC-väg. Objektet har fått den antikvariska bedömningen *uppgift om*. Järnvägen finns utmarkerad på Häradskartan från år 1897-1901 (Rak id J112-56-14) och Ekonomiska kartans blad från år 1947 (Rak-id J133-9h0b48).

Inom utredningsområdet finns även uppgifter om flera byggnader (Husgrund, historisk tid) som inte gått att identifiera i fält. Samtliga har bedömts som *ej fornlämning*. Objekt 17 är platsen för en sågkvarn, vid objekt 18 fanns en mjölkvarn, objekt 19 var en badstuga, objekt 20 bestod en badstuga och objekt 21 utgörs av platsen för en byggnad med okänd funktion (Brandförsäkringsverkets handlingar: DA-2015-002835-k01876001).

Inom yta G påträffades två färdvägar. Den ena är belägen i områdets västra och södra del och den andra i dess västra och norra utkant (objekt 13 & 14, bilaga 4). Vägarna finns utmarkerade på en karta från år 1794 (LMS C85-56:2). I anslutning till områdets centrala delar fanns det rikligt med sentida sopor i form av slagg, plåttunnor, plåthinkar, konservburkar. Området har med andra ord fungerat som en soptipp i sen tid.

Vid **schaktningsövervakningen** påträffades i regel mäktiga utfyllnadsmassor i form av rikliga mängder med slagg, trä- och stenkol, tegelkross, diverse järnskrot och plast (figur 6 & bilaga 2). De tjockaste lagren fanns inom området för den äldre åsträckningen, där utfyllnadslagren i förekommande fall uppgick till mer än 5 meter (schakt 2).

I schakt 7 påträffades förutom slagg även tidsmässigt blandade föremål mot schaktets botten. Fynden utgjordes av en konservburk och en flaska från mitten av 1900-talet samt ett fragment av ett keramikfat från 1600-talet (bilaga 4).

Referenser

Digitala Fastighetskartan. Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län. Gävle. 2005.

Kulturmiljöregistret, Riksantikvarieämbetet. Datauttag: Södermanlands län, 2019-01-18.

Ljungdahl, Bengt. 2008. Spännande turbinkanal funnen vid restaurering av Näveån. I: *Tunabergsbygden. Tunabergs hembygdsförenings årskrift 2008, årgång 58.*

Rindstål, Kurt. 2004. *Näfveqvarns bruk. Monografi om ett gammalt antikt bruk i södra Södermanland.* Gjuterihistoriska sällskapets skriftserie 10. Huskvarna.

Skyllberg, Eva. 2001. *Södermanlands medeltida bergsbruk. En feodal angelägenhet.* Diss. Stockholms universitet. Stockholm.

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Kartförlaget, Gävle. 2013. Källa: Lantmäteriet.

Arkiv

Brandförsäkringsverket

<http://www.brandverket.se/arkivet/digitaliserat-material/>. Karta, år 1794, Motiv-ID:DA-2015-002835-k01876001

Järnvägmuseet.

<http://www.samlingsportalen.se/>
Bildnummer: Jvm.KCAC11956.

Arkivsök. Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS).

Geometrisk avmätning, Akt nr C85-56:2, Tunaberg socken, Näveqvarn nr 1, år 1794.

Arkivsök. Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK).

Rak id J112-56-14. Häradskartan, Näveqvarn, år 1897-1901.

Rak-id J133-9h0b48. Ekonomiska kartan, Näveqvarn, år 1947.

Riksarkivet, SDHK (Medeltidsbrev)

SDHK-nr: 2236. Svenskt Diplomatariums huvudkartotek över medeltidsbrev. Utfärdandeort Örebro, år 1308.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 1822

Länsstyrelsens dnr: 431-6105-2018

Tid för undersökningen: 2018-09-20 och 2018-10-09

Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige 9H 0b.

Skala 1: 10 000.

N (x) 6500043 E (y) 604410 & N (x) 6500065 E (y) 604907

Koordinatsystem: SWEREF99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Utredningsområdets storlek: 45 200 m²

Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.

Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

Bilaga 1. Objektsbeskrivningar

Objekt 1.

Brott/tükt. Övrig kulturhistorisk lämning. Stenbrott, ca 85x50 m st (N-S). De brutna partiernas djup överstiger sällan 1 meter. Borrhål förekommer ställvis i brottytorna. Enstaka orörda bergytter finns bevarade inom ytan. Ställvisa förekomster av skrotsten inom brottet. Berget består av granit. Markant berg beläget strax norr om Nävekvärns hamn.

Objekt 2/Tunaberg 28:1.

Husgrund, historisk tid. Fornlämning. Bruksarbetarbostad, ca 10x4 m st (VNV-ÖSÖ) och ca 0,2-0,3 m h. Torpargrund av ca 0,3 m st spräckta stenar. Enligt skylt uppförd av hembygdsföreningen kallades byggnaden för Perssonstugan och uppfördes under 1600-talets 2:a hälft och revs år 1985. Belägen strax söder om Nävekvärns bruk och asfalterad väg i slänt mot söder. Platsen är beväxt med gräs och lövsly. Byggnaden finns utmarkerad på en karta från 1794 och beskrivs som en *liten Bolgård neder wid sjön* (LMS C85-56:2).

Objekt 3.

Husgrund, historisk tid. Övrig kulturhistorisk lämning. Jordkällare, ca 4x4 m st (VNV-ÖSÖ) och ca 2 m h. Stående väggar och bevarat tak. Framsida av betong mot söder med ingång. Inre väggar av sten. Lämningen är belägen strax öster om GC-väg i slänt mot söder. Platsen är beväxt med gräs och lövsly.

Objekt 4.

Husgrund, historisk tid. Övrig kulturhistorisk lämning. Jordkällare, ca 5x5 m st (VNV-ÖSÖ) och ca 2 m h. Stående väggar och bevarat tak. Framsida av betong mot söder med ingång. Inre väggar av sten. Lämningen är belägen strax öster om GC-väg i slänt mot söder. Platsen är beväxt med gräs och lövsly.

Objekt 5.

Husgrund, historisk tid. Fornlämning. Syllstensrad, ca 9 m l (SÖ-NV) rad med ca 0,3 m stenar. Ytan var beväxt med gräs och lövsly. Enligt en karta från 1794 finns en byggnad på platsen i form av en foderbod (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001).

Objekt 6.

Kvarn. Fornlämning. Kvarnlämning, ca 20x15 m st (Ö-V). På platsen finns ojämnheter i marken, som kan utgöra rester efter byggnaden. Området är i sen tid utfyllt med jordmassor och avfall. Tidigare gick Näveån intill kvarnen, vattenfåran rätades ut någon gång under 1900-talet. Enligt en skylt uppsatt av hembygdsföreningen uppfördes kvarnen i början av 1800-talet och var i bruk fram till 1926. Byggnaden revs 1996. Lämningen är belägen direkt sydväst om en vägkorsning inom en gräsbevuxen yta. Enligt en karta från 1794 skall det ha tidigare ha funnits en mjölkvarn belägen ca 14 m åt söder (Häradskartan RAK id J112-56-14. Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001).

Objekt 7.

Färdväg. Övrig kulturhistorisk lämning. Vägbank, ca 40 m l (SV-NÖ) och ca 4 m br. I söder en cirka 0,2-0,3 m h bank, i N är den delvis ingrävd i sluttningen. Ej i trafik. Belägen sydöst om Perssonstugan i sydsluttning. Beväxt med gräs och lövsly. Lämningen finns utmarkerad på karta från 1794 (LMS C85-56:2.).

Objekt 8.

Bro. Övrig kulturhistorisk lämning. Valvbro i form av brofundament, ca 2 m l (Ö-V), 4 m br och 2 m h uppbyggd av ca 0,4 m st spräckta stenar. Vägytan är belagd med betong. Enligt karta från år 1794 fanns en bro på samma plats (LMS C85-56:2). Bron har emellertid fungerat som järnvägsbro under 1900-talet. Belägen i lövskog på ömse sidor om Näveån.

Objekt 9.

Dammvall. Övrig kulturhistorisk lämning. Fördämningsvall, rest av, ca 5 m l (Ö-V) och 0,5 m br och 0,5 h. Uppbyggd av ca 0,4 m st stenar, lagda i rad över Näveån. Åsidorna är kallmurade med ca 0,3-0,4 m st stenar. Strax sydöst därom fanns en borrhål enligt en karta från 1794 (LMS C85-56:2).

Objekt 10

Dammvall. Övrig kulturhistorisk lämning. Fördämningsvall i vinkel, ca 25 m l (SV-NÖ), 3-4 m br och intill 0,5-1 m h, av jord och sten. Mot söder finns partier med blottade kallmurade spräckta och rundade stenar, ca 0,3 m st, lagda i minst två skift. Har troligen fungerat som skyddsvall mot åns tidigare lopp. Belägen ca 10 m norr om stor magasinsbyggnad, väster om Näveån. Lämningen är beväxt med gräs, lövträd och sly.

Objekt 11.

Bro. Övrig kulturhistorisk lämning. Valvbro i form av brofundament, ca 2 m l (Ö-V), 2 m br och 3 m h, uppförd av ca 0,4 m st spräckta stenar. Mellan fundamenten har en ny bro uppförts. Belägen i lövskog över Näveån. På karta från 1794 finns en bro utmarkerad på samma plats (LMS C85-56:2).

Objekt 12.

Ristning, medeltid/historisk tid. Övrig kulturhistorisk lämning. Ristning i berghäll. Inom en närmast lodrät yta på krönet av ett berg, ca 2x1 st (NNÖ-SSV) är två ristningar inom område för stenbrott. Ristningarna utgörs av initialerna FL och EF. De enskilda ristningarna är ca 25x15 m st och huggna med mejsel.

Objekt 13.

Färdväg. Övrig kulturhistorisk lämning. Vägbank ca 130 m l (VNV-ÖSÖ) och ca 4 m br. En cirka 0,2-0,3 m h bank mot sydöst. Ej i trafik. Belägen i skogsmark på norra sidan om en våtmarkssänka. Beväxt med gräs och lövsly. Lämningen finns utmarkerad på karta från 1794 (LMS C85-56:2).

Objekt 14.

Färdväg. Övrig kulturhistorisk lämning. Vägbank ca 220 m l (VSV-NÖ) och ca 5 m br. En cirka 0,2-0,3 m h bank. Ej i trafik. Belägen i hag- och skogsmark på södra sidan om en våtmarkssänka. Beväxt med gräs och lövsly. Lämningen finns utmarkerad på karta från 1794 (LMS C85-56:2).

Objekt 15.

Kraftindustri. Övrig kulturhistorisk lämning. Elverk, ca 10x5 m (N-S), bestående av en golvyta av betong samt en bevarad turbinkanal, ca 8 m l (N-S), ca 4 m br och 3 m h med väggar av sten och valvtak av betong. Lämningen är belägen vid åns östra sida och utgör resterna efter Nävevarns nedre kraftverk som var i bruk mellan 1911 och 1959. Byggnaden revs på 1970-talet. På platsen fanns tidigare en byggnad i form av *Bårrvinds smedja* utmarkerad på en karta från 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001).

Objekt 16.

Färdväg. Ej fornlämning. Banvall, ca 230 m l (NNV-SSÖ) och 5 m br. Enligt Häradskartan och den ekonomiska kartan platsen för en banvall till en järnväg anlagd under det sena 1800-talet. Idag är banvallen asfalterad och fungerar som en GC-väg. Strax söder om bruket invid ån står en järnvägsvagn uppställd (Häradskartan, Rak id J112-56-14).

Objekt 17.

Husgrund, historisk tid. Ej fornlämning. Plats för sågkvarn enligt karta från 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001). Ej identifierad i fält. Området utgörs idag av utfyllnadsmassor.

Objekt 18.

Husgrund, historisk tid. Ej fornlämning. Plats för mjölkvarn enligt karta från 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001). Ej identifierad i fält. Området utgörs idag av utfyllnadsmassor.

Objekt 19.

Husgrund, historisk tid. Ej fornlämning. Plats för badstuga enligt karta från 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001). Ej identifierad i fält. Området har schaktats ur för en parkeringsyta.

Objekt 20.

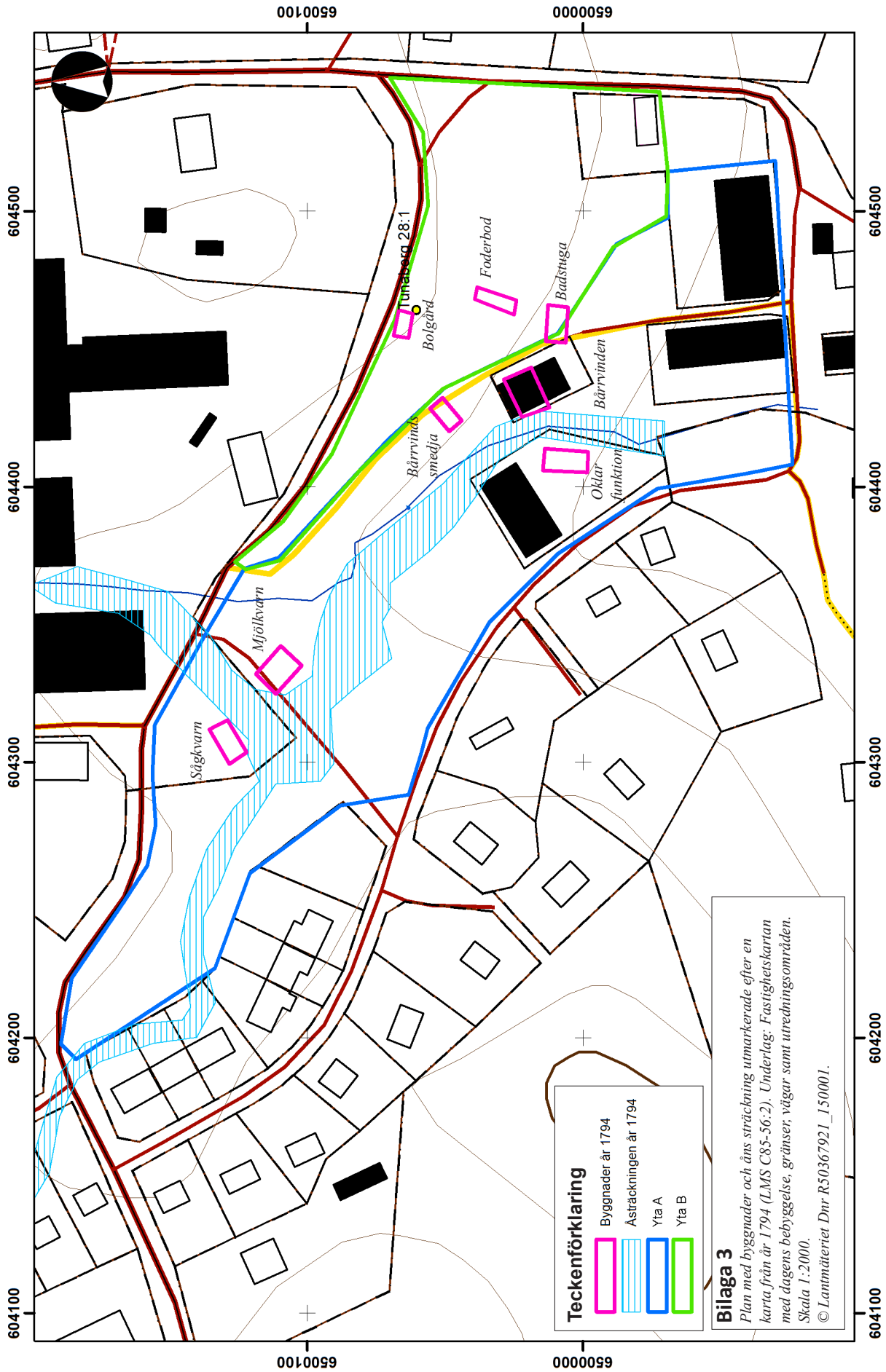
Husgrund, historisk tid. Ej fornlämning. Plats för borrhind enligt karta från 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001). Ej identifierad i fält. Platsen är idag bebyggd med ett hus som fungerar som verkstad.

Objekt 21.

Husgrund, historisk tid. Ej fornlämning. Plats för byggnad med okänd funktion enligt karta från 1794 (Brandförsäkringsverket, DA-2015-002835-k01876001). Ej identifierad i fält. Platsen utgörs idag av en grusad gårdsplan.

Bilaga 2. Schakttabell

Schakt nr	Storlek (m)	Djup (m)	Terräng/lagerföljd
1	4x1	3	Skog. 0,10 förna, fyllnadsmassor av svart humös silt, rikligt med slagg. Grå lera i botten.
2	5x1	5	Öppen gräsmark. 0,10 förna, fyllnadsmassor av svart humös silt, rikligt med slagg och sentida sopor. Grävdes ej till undergrunden.
3	3,5x1	4	Öppen gräsmark. 0,10 förna, 2 meter sprängsten, 1,9 meter av brun humös silt med slagg, sopor och tegelkross. Grå lera i botten.
4	5x1	2,5	Skog. 0,10 förna, brun humös silt med slagg, tegel och betong. Grå lera i botten.
5	4x1	2,5	Skog. 0,10 förna, fyllnadsmassor av brun humös silt med slagg och tegelkross. Berg i botten..
6	3x	1	Skog. 0,10 förna, 0,4 brun humös silt med slagg. Grå lera i botten.
7	3x1	4	Skog. 0,10 förna, fyllnadsmassor av brunsvart humös silt, rikligt med sten, slagg och järnskrot. Fynd av konserverburk från 1950-tal och keramik från 1600-tal mot botten av lagret. Vatten och grå lera i botten.
8	4x1	1,5	Tomtmark. 0,10 förna, 0,25 grå silt och sten, 0,5 slagg, 0,5 svart silt och sten, 0,25 gråbrun humös silt. Grå lera i botten.
9	4x1	1,5	Tomtmark. 0,20 grus, 0,5 svart silt, rikligt med kol, tegel, delar av ett sågblad, 0,3 brun sand med tegelkross. Sand och berg i botten.
10	3x1	1,3	Tomtmark. 0,10 förna, 0,5 fyllnadsmassor av grus, sand och kol, sedan cementrör och lera.

Teckenförklaring

- Byggnader år 1794
- Astrarckningen år 1794
- Yta A
- Yta B

Bilaga 3

Plan med byggnader och åns sträckning utmarkerade efter en karta från år 1794 (LMS C85-56.2). Underlag: Fastighetskartan med dagens bebyggelse, gränser, vägar samt utredningsområden. Skala 1:2000.
© Lantmäteriet Dnr R50367921_150001.

Bilaga 4. Fotografier

Objekt 1. Strax norr om Nävekvarns hamn finns ett markant berg där man brutit byggnadssten. Utmärkande är de tydliga borrhålen. Bilden är tagen från öster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Objekt 2. Resterna efter Perssonstugan i form av en syllstenar. Bilden är tagen från sydöst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Objekt 3. Strax sydväst om Perssonstugan finns två jordkällare. Här anas den ena genom grönskan. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Objekt 13. En av färdvägarna inom yta G. Bilden är tagen från nordväst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Objekt 10. En dammvall i form av en stenmur, anlagd invid den äldre åfärens södra sida. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Fynd av från olika tider som påträffades i botten av schakt 7 i form av en konservburk och en flaska från mitten av 1900-talet samt en skärva yngre rödgods från 1600-talet. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2018, Sörmlands Arkeologi AB.